

SZENT BONAVENTURA MISZTIKAI SZELLEME

IRTA: P. TAKÁCS INCE O. F. M.

(Folytatás.)

Amint a szőlőnek van kötözési ideje, úgy kötelékekkel veszik körül az Úr Krisztust is. Eme kötelékek adva vannak az ő engedelmességében, a Szűzanya méhében, a jászolyban, abban a kötélben, amellyel elfogatásakor kötözik meg, majd meg abban, amellyel az oszlophoz erősítik, a tövis koronában és a vasszögekben (4. fej.). Ezeket a hasonlóságokat a szőlő megműveléséből vette. Ezután most magát a szőlőtőt szemléli, és akkor észreveszi, hogy egyéb növények, fák között s szőlő a legformátlanabbnak látszik. Ezzel pedig jelezve van az Úrnak egész élete, amely «példa és vértanúság» volt, és pedig születésétől egészen a kereszthalálig (5. fej.). A második hasonlóságot itt a szőlőtő leveleiről veszi, amelyek más növények és fák leveleinél kiválóbbak. E leveleket karóhoz kötik, fölemelik; ugyanilyen levelek a Titokzatos Szőlőtőnél a keresztfán kiejtett szavai (6. fej.). Hét szava gyönyörű hét levele ennek a mi Szőlőtőnknek (7—13. fej.). A harmadik hasonlatot a szőlő virágzásából veszi (14. fej.). Titokzatos Szőlőtőnk virágai Szent Bonaventura szerint az ő illatos erényei. Ezek az erények szerinte az alázatosság ibolyája, a tisztaság lilioma, a türelem és szeretet rózsája, valamint az önmegtagadás sáfránya. A többit elhagyva csak a rózsáról akar beszélni (14. fej.). A 15. fejezetet eme sokat kifejező mondattal kezdi, amely a fejezet tartalmát is összefoglalja: «A mi Szőlőtőnkön a legkegyesebb Jézuson virágzik a pirosló és égő rózsza; pirosló szenvedésének vére miatt, égő szeretetének tüze miatt, harmatos az édes Jézus könnyhullatása miatt.» Külön szól (16. fej.) a szeretet rózsájáról, ahol eme föltett kérdésekre felel meg: ki, miért, kiket, mennyire szeretett. Ugyancsak a szenvedés rózsájáról is (17. fej.) szól, amely ott illatozott minden lépésében, mégis különlegesen megnyilatkozik vérhullásában. Most sorbaveszi Urunk egyes vérhullatását. És pedig szól körülmetélséről (18. fej.), a halállal vívódó és vért izzadó Jézusról (18. fej.), majd harmadszor és röviden szól arról a vérhullásról, amelyet a próféta (Iz. 50, 6.) szavai szerint viselt el: «Testemet odaadtam az engem verőnek, orcámat a tépdesőknek» (20.). Beszél azután a tövissel koronázás piros rózsájáról (21.), majd meg az ostorozásról (22. f.); a 23. fejezetben tárgyalja a hatodik vérhullatást, vagyis szól a szögek általveréséről és az utolsó, hetedikről, vagyis Szentszíve vérzéséről. Az utolsó 24. fejezetben valósággal szemlélődő élvezettel áradozik a Titokzatos Szőlőtő kivirágzásán és ezzel óhajt buzdítani Krisztus szenvedésének és irántunki nagy szeretetének szemléletére. «Menj be, ó lelkem! a minden paradicsomnál kiválóbb eme paradicsomba; most ugyan csak — amire képes vagy — az elmélkedés érzelmeivel,

hogy azután lélekkel és testtel is beléphess a mennyei paradicsomba. Necsak röviden időzz eme paradicsomban, hanem repülj virágról-virágra és minden egyes virág levelét szívd ; majd jobbról, majd balról kell közelednünk az ömlő vérpatakokhoz . . . Ő, de boldoggá válhatsz, ha a virágzó és legédesebb paradicsomnak véres virágai közé, t. i. Krisztus sebeibe bocsátkoztál, hogy így e világ zajától és kísértések támadásától teljesen megszabadulhatsz és egyedül annak, akihez bementél, élhetsz, megízlelheted és megértheted, hogy milyen jó és édes a Jézus.»

Valóban a misztikus szárnyalásnak és szemlélődésnek legmagasabb fokát jelzi Szent Bonaventurának eme szép könyve, amely valósággal magával képes ragadni a jóakaró olvasót. A megváltás nagy titkár, az isteni vér nagy mithoszáat sejteti meg itt a Szeráfi Doktor.

Szent Ferenc életírójának szelleme

Szent Bonaventura rendi művei közül, amely ugyancsak misztikus lelki-ségének hathatós kifejezője, leghíresebb a *Legenda Sancti Francisci*, vagyis Szent Ferenc élete.¹ Ez a munka részéről a Szent Ferenc iránti hála és szeretet megnyilatkozása. Ő maga írja az Előszóban, hogy ezt meg kellett tennie, nemcsak a generális káptalan egyhangú felkérésére (Narbonnei), hanem a hálátlanság elkerülése végett is, mivel «mint jól emlékszem rá, az ő segítségül hívása és érdemei által gyermekkoromban a halál torkából szabadultam ki». Különben, mivel az akkori történet és életleírás módszere más volt, azért a jelenkori történetíró kevesebb megfoghatót talál ebben a műben. Szent Bonaventura ugyanis, bár maga mondja, hogy fölkutatta azokat a helyeket, ahol Szent Ferenc született, megfordult, meghalt és még élő társaival is folytatott beszélgetést, azonban az így nyert ismereteket ő arra használta, hogy az asszisi Poverello erényeinek keresztmetszetét annál tündöklőbbben tudja elénk varázsolni. Történelmi adat azonban kevés van benne. A Szeráfi Atya erényeinek egyes fajai (pl. 6. fej. alázatosságáról, engedelmességéről, 7. fej. a szegénység szeretetéről, 8. kegyeletességéről, 10. fej. imaszelleméről stb.) bonaventurái kidomborításban összegyűjtve Ferenc egész erényes életét mozaik és filmszerű képsugárzatban ragyogtatja előttünk. Az akkori közfelfogást és a saját gyakorlati érzését követve, használni akart az olvasóknak, de különösen rendtársainak.

Szent Ferenc rendjében ugyanis különösen *Crescenzo da Jesi* generális (1244—1247) és *B. Pármái János* (1247—57) generális folytatólagos kormányzása alatt két kezdődő és egymással ellentétben álló rendi árnyalat körvonalai bontakoztak ki a regula megtartása körül: egy enyhébb (Crescenzo) és egy szigorúbb (B. János) felfogásban. A két árnyalat kiütözése

¹ Op. Omn. VIII. 504—579; kisebb könyvalakban is ki van adva. Quaracchi, 1923.

Szent Bonaventura rendfőnöksége (1258—1274) alatt is mindjobban érezhető volt. Ezért ő a belső ellentétek szerencsés kiegyensúlyozására törekedett. Az enyhébb (conventuális) és szigorúbb (spirituális) felfogás kiegyeztetésén dolgozott Szent Bonaventura Szent Ferenc életének megírásában is. *Celanói Tamás I. Legendája* ugyanis a valódibb Szent Ferenc életét adta, mivel jóval előbb íródva érdektelenül megörökítette mindazt, ami már Szent Bonaventura kormányzása idején és annak távlatából egyik vagy másik rendi árnyalat izgatására lehetett volna.

Krisztus szenvedésének Doktora

Az egyik jeles Szent Bonaventura-kutató, P. *Évangéliste de Béat* O. M. Cap. azt írja: Szent Bonaventura «a szenvedés tudósa (Docteur de la passion), aki gondolkodásának ruházatát megáztatta, vörösre festette a Megváltó vérében, írásainak minden mondatán a drágagyöngyöt annak a drágalátos folyamnak egy cseppje képezi, amely megtisztította és üdvözítette a világot».¹ Ugyanily megható felfogásnak hódol *Szalézi Szent Ferenc* egyik Szentkereszt-feltalálásáról szóló beszédében. «Te, oh Szeráfi Tanító, úgylátszik jámbor írásaidban más papírt nem használtál, mint a keresztet, sem más tollat, mint csak a lándzsát, semmiféle más tintát, mint csak Krisztus véré. Micsoda tűz emésztett téged, amidőn a szeretet eme fölkiáltásában törsz ki: Mily jó a megfeszített Jézusnál lenni! Három hajlékot akarok itt építeni: egyet kezeiben, egyet lábaiban és a harmadikat oldalsebében; ott akarok én megnyugodni és örködni, olvasni és beszélni, imádkozni és mindent művelni».² És valóban, Szent Bonaventura misztikus műveit olvasva önkéntelenül is elénk tárul az a meggyőződés, hogy ő rendkívüli eszköznek tartja a lelki életben a szent kereszt titkát és a Krisztus szenvedéséről való eszmélődést. A Megváltó szenvedése nemhogy akadályozná — szerinte — a lélek emelkedését és magasba szárnyalását, hanem ellenkezőleg a bűnirtásnak, a tiszta gondolkodásnak és a kegyelem iránti tanulékonyásnak mindig egyik leghatásosabb eszköze marad. Pedig egy időben még Nagy Szent Terézia is beleesett abba a kísértésbe anyag hibába, mely elhitette vele, hogy Krisztus embersége, szenvedése akadályul szolgál számára a lelki életben és a szemlélődésben.³ Szent Bonaventura Krisztus szenvedése feletti elmékedéseivel, gondolataival azt magyarázza, hogy Urunk fájdalmas életének fontolgatása az Istenneli szeretet fokmérője. Ezért is időzik ő oly szívesen a Szentszívnél. Szerinte ugyanis e szív az Isten-Jézusnak a szenvedésekben is irántunk lángoló nagy szeretetének székhelye, mi pedig e Szíven keresztül, amely a Szeráfi Doktor szerint kétszer halt meg, értjük meg az Úrnak irántunk nagy szeretetét. Innét van, hogy a Szentszívnek szemlélése olyan szavakat ad ajkára, mintha csak a Jézus Szíve ünnepének elrendelése, liturgikus megülése után élt volna.

Urunk szenvedése misztikus műveiben

Ha tekintjük Szent Bonaventura kis misztika-foglalatát, a *De triplici via* tartalmát, már itt előbukkan annak hangoztatása, hogy a tisztulás útján

¹ Études Franciscaines, IV. 1900, III; v. ö. Arch. Franc. Hist. XIV. 1921, 69

² P. Leonhard Lemmens O. F. M.: Der heilige Bonaventura, Kardinal und Kirchenlehrer, 1221—1274. Festschrift zum VII. Centenar der Gründung des Franziskanerorden. Kempten und München, 1909, 97.

³ Müller Lajos S. J.: Misztika. 1935, 63.

a lelkesület kiélesítésének egyik eszköze a keresztről lefolyó vér. Majd megemlíti azt a szemlélődést, amely az igazi bölcsességnek létalapja és amelyben az igazság fölcillámlik a lélek előtt. Az ilyen szemlélődés egyik forrásául a Krisztus szenvedéséről történő elmélkedést említi, amely még a hét peccátes könyvet is föllebentti előttünk és megérteti velünk. (III. fej. 3. §.) *Soli loquiumában*, amidőn reá akar vezetni arra, hogy a szenvedő Istenember mekkora kegyelmet szerzett nekünk, akkor hatásos élénkséggel Urunk gyötrő helyzetét festi előttünk. (I. f. 33.) «A fejedelem kigúnyolta, a helytartó elítélte, a tanítvány elárulta, az apostolok elhagyták, a főpapok, írástudók és farizeusok átadták, a pogányok megostorozták, a csócselék kárhóztatta és a katonák megfeszítették.» Ebből Szentünk arra következtet, ha Urunkat a mi szeretetüinktől senki és semmi sem tudta elrettenteni, akkor a pokol büntetésének terhe alatt minket se rettentse el tőle semmi sem. A *Lignum vitae*-ben a Krisztushoz való hasonlatosság elsajátítására buzdít. Evégből szükségesnek tartja az Úr életmozzanatainak rövid egybefoglalását. Egy képzeleti fán annak tizenkét ágán leírja, odarajzolja Krisztus összes erényeit, hogy mindenki röpke áttekintéssel buzdítva érezze magát az ő követésére. A középső részben szól a szenvedés titkáról, ahol megrázó és könnyekre fakasztó ihletettséggel ír a Megváltó gyötrelmeiről (17—32. pontban). A végén (32. p.) odairja szemléltető leírásának igazi okát ezekben a szavakban: «Istenem, Jó Jézusom, engedd meg azt nekem mindenhogyan érdemtelennek és méltatlannak, hogy mivel testileg mindezekben nem voltam méltó jelen lenni, azonban hűséges elmével mindezt átgondolva, irántad, értem megfeszített és meghalt Istenemberért a részvétnak azt az indulatát tapasztaljam, amelyet ártatlan anyád és a bűnbánó Magdolna a szenvedés amaz órájában éreztek».

Annak, aki a szentmise mondásához készül, azt ajánlja, hogy ha szeretetre is akar gyulladni a nagy titok iránt, fontolja meg Krisztus «boldogságos halálát». Majd hozzáfűzi: «Mindenekfölött szükséges a szentmisében Krisztus halálának emlékezet» (*De praeparatione ad Missam*, I. fej. 9, 10.). Majd a buzgóság megőrzése végett föltétlenül szabja a szenvedésnek fontolgatását. «Mivel az ájtatosságnak buzgósága Krisztus szenvedésének gyakori föllevenítésétől táplálkozik és az emberben azzal is marad meg, azért szükséges, hogy gyakran, sőt mindig lássa szívének szemével a kereszten halódó Krisztust, ha azt akarja, hogy a buzgóság kiolthatatlanul égjen benne (*De perfectione vitae ad sorores*, VI. fej.). Le kell írunk azokat a szavakat, amelyeket ugyanabban a fejezetben a Szentszívről örökített meg a szenvedésnek Tudósa: «Közeledj tehát... érzelmeid lábaival a megsebzett, tövissel koronázott, a keresztre függesztett Jézushoz és Szent Tamás apostollal ne csak szemléld kezein a szegek liggatását, ne csak dugd bele ujjadat a szegek helyére, ne csak kezedet tedd az ő oldalába, hanem oldalainak ajtaján egészen menj be ennek a Jézusnak szívéig, és ott a Megfeszítettnek leglángolóbb szeretetétől Krisz-

tussá alakulva, az Isten iránti félelemnek szegeivel odafüggesztve, a szív-szeretetnek lándzsájával átdöfve, a legbensőbb együttérzésnek kardjával általverve, semmi mást ne keress, semmi mást ne óhajts, semmi másban ne kívánj vigasztalódní, mint csak abban, hogy Krisztussal a kereszten te is meghalhass; és így Szent Pállal kiálts föl és mondd: «Krisztussal együtt keresztre szegeztettem, élek pedig már nem én, hanem Krisztus él bennem» (Gal. 2, 19—20.). Külön felhívja a figyelmet arra, hogy ha valaki élénken akar Krisztus szenvedéséről elmélkedni, akkor gondolja meg, hogy az ő szenvedése a legszégyenteljesebb, legkeservesebb, legáltalánosabb és legtovábbtartó volt (u. o. 3. p.). Ha mindezt valaki meggondolja, akkor bármi is érje: akár szomorúság, akár nehézség vagy keserűség, ha «azonnal a kereszten függő Krisztushoz folyamodsz . . . higj nekem, hogy az ő szemlélésével minden szomorúság örömteljessé, a nehéz könnyűvé stb. válik». A rövid lélegzetű és röpiratszerű *De regimine animae* című kis felhívásban sem felejteti ki a sokatmondó kitértelt: «hevesebben kívánd az isteni hasonlatosságot a megfeszített Krisztus kifejezett követése által (7. p.). Az Úr szenvedéséről írt zsolozsmában (*Officium de passione Domini*) azt a hangot is megüti, hogy Krisztus szenvedésében a lélek megnyugszik, és eltelik.

Magyarul

In passione Domini
Qua datur salus homini,
Sit nostrum refrigerium
Et cordis desiderium

Üdvöztönk szenvedése,
üdvösségünk megszerzője,
benne lelkünk megnyugvása,
szívünk minden vágyódása.

Haec omnia nos satient
Et dulciter inebrient,
Nos repleant virtutibus
Et gloriosis fructibus.

Mindez töltsön el bennünket,
részegjtse meg szívünket,
itasson át erényekkel,
érdemszerző hős tettekkal.

(Ad Matitunum)

A *Vitis mastica* megírásában pedig Szalézi Szent Ferenc szerint mintha csak Krisztus vérébe mint tintába mártotta volna pennáját, annyi szemléletességgel, oly részletességgel és lelki gyengédséggel ír a megkínzott és értünk vérét hullató Krisztusról. Elhagyva az ő gyönyörű gondolatait, amelyeket már föntebb pár mondatban sejtetni engedtem, mégis ide iktatom harmadik fejezetének (4. p.) egyik passzusát, amelyben a Szentszívről vallott meggyőződésének ad hő kifejezést; ebből ismételtén kitűnik, hogy Szent Bonaventura a Szentszívnek is öntudatos ismerője volt.

«Szúrták és átszúrták nemcsak kezeit, hanem lábait is, oldalát is és szentséges Szívének belsejét a gyűlölet lándzsájával általverték, amely a szeretet lándzsájával már rég át volt fúrva. Megsebezted, úgymond, szívemet mátkám, húgom! Megsebezted szívemet. (Ének. Én. 4, 9.) Megsebezte szívedet, oh legszeretőbb Jézus, mátkád, hugod, barátnőd. Miért volt hát szükség az ellenségtől ejtett megsebzésre? Mit cselekesztek, oh ellenségek! *Ha* megsebesítettett, sőt *meri* megsebesítettett a legédesebb

Jézus szíve, miért okoztok még második sebet is neki? Nem tudjátok-e, hogy ha a szívet csak egy seb is érinti, elhal és bizonyos módon érzéketlenné válik? Legéde-
sebb Uramnak, Jézusnak szíve meghalt, mivel megsebesítettett; Jézusnak, a jegyes-
nek szíve a szeretettől sebesült meg, a szeretettől halt meg. Hogy szállhat bele máso-
dik halál? Erős, mint a halál, sőt még a halálnál is erősebb a szeretet. Az első halál,
vagyis sok halottért való szeretete nem űzhető ki szívének hajlékából, mivel azt
sérthetetlen sebbel szerezte meg magának. Ha két egyenlően vitéz ember összetalál-
kozik, akik közül az egyik a házban van, a másik pedig kívülről, nem lehet kétség
aziránt, hogy az lesz a győztes, aki belül van. Lásd tehát, mekkora a szeretet ereje,
amely a szívnek házáat birtokolja és a szeretet sebével azt megöli; de nemcsak az
Úr Jézusban, hanem még az ő szolgáltaiban is. Így tehát már régen meg volt sebesítve
és régen meghalt az Úr Jézus szíve, akit értünk naponként megöldökölnék, akit olyan-
nak tartanak, mint a megölni való juhót. (43. zsolt.) Eljött azonban a testi halál
és egy időre győzött, hogy örökké legyőzessék».

Ennek a misztikus bonaventurái szemlélődésnek sűrített tartalma az,
hogy a Szentséges Szív kétszer halt meg érettünk. Egyszer akkor, amidőn
a lelkünkért való szeretet a keresztfára vitte és ott «lehajtá fejét, kiadá lelkét»,
másodszor akkor, amidőn lándzsával átdöfték. Ez utóbbira célozva mondja :
«Legédeesebb Urunk, Jézusunk Szíve meghalt, mivel megsebesítettett», az
előbbire vonatkozólag : «Jézusnak, a jegyesnek szíve szeretettől sebesült meg,
a szeretettől halt meg». A továbbiakban azt fejtegeti, hogy örömmel köl-
tözzék a lélek a szentséges Szívbe és érezzen vele együtt, így emelkedjék Isten-
hez és az ő nagy szeretetéhez. Ha ez sikerül neki, akkor bizonyára így fog
felkiáltani : «Jaj de jó nekem; mivel Jézussal ugyanegy szívem van» (u. o.
4. p.).

* * *

Igaza van *P. L. Lemmensnek*, aki szerint abban van nagy értéke Szent
Bonaventurának, hogy minél többször olvassuk műveit, annál inkább tetsze-
nek gondolatai, amelyek XIII. Leó pápa szavaiként szinte a levegőbe képesek
emelni olvasójukat. Egyúttal az is bizonyos, hogy elévülhetetlen meglátásai
vannak Urunk szenvedésének titkáiban, amelyek kicsillámlanak misztikus
műveiből, de ott rejtőznek bölceleti és teológiai munkáiban is, amelyekről
külön nem szóltam. Ha valakit nem elégítene ki a bonaventurái bölcelet,
merüljön bele teológiájába, nyugodt folyású és hagyományos elveken nyugvó
tanításaiba. Ha azonban ehhez kevés az idő és szerfölötti fáradságot kellene
ráfordítani, akkor folyamodjunk élvezetes és csodálatos gazdaságú misztikájá-
hoz, mert majdnem emberi mivoltját tagadná meg az, akire Szent Bona-
venturának szebb, nemesebb, túlvilágibb és természetfölöttibb szárnyalásai
nem tudnának hatni, avagy nem akarnák azokat követni. Vége.